

Kosztá Racin és költészete

Kócsó Aposztolov Szolev-Racin 1909 október 26-án született egy nagyon szegény veszesi családban. Apja gölöncsér volt. Szegénysége miatt a második gimnázium után kénytelen volt fiát kivenni az iskolából és maga mellé venni gölöncsér-inasnak.

Racin mint gyermek hallgató, visszavonult volt, de nagyon fejlett megfigyelőképességgel rendelkezett. Már felnőtt és érett költőkorában, 1938-ban ismerkedtem meg vele Belgrádban. Ekkor is csendes, szerény, magabavonult, de mindig éber és élénk szellemű volt. Ifjú legénykorában beleszeretett egy Rahilka (Ráca) nevű veszesi leányba s így a szeretett leány kölcsönként nevével — Racin néven — került be a macedón és a jugoszláv irodalomba.

Racin 1933-ban mint a „Vardar” napilap korrektora Szkópelyében tengette életét. Egy alkalommal, mikor a rendőrség ismét kommunista konspirációt fedezett fel, Racint is négyévi fegyházra ítélték. Fegyházbüntetését Szremszka Mitrovicán töltötte.

1938-ban kitiltották Belgrádból. 1939-ben így Zágrábban adta ki első és egyetlen versgyűjteményét „Béli mugri” (Hajnalpír) címen. Racin ezt a gyűjteményét elküldte nekem Dojranba. A gyűjtemény a legmélyebb benyomást gyakorolta reám szép macedón nyelvvel, amely Racinnál elérte az irodalmi nyelv magasságát, de méginkább költői képeinek gazdagságával, a tartalom eszmei telítettségével és eredeti zenei fordulataival és ritmikájával. Akkoriban nem szívesen olvastam verseket, mert a legtöbb versből hiányzott az igazi költészet. Racin költészete újnak, közvetlennek, igaznak, melegnek és — ami ennek a költészetnek a legnagyobb értéke — mélyen emberinek tűnt előttem. Sugárzott belőle az emberszeretet és az emberbe vetett hit. Ez az első benyomás állandó és változatlan maradt, bármikor is vettem időnként kézbe Racin „Béli mugri” című kötetét.

Racin prózával is kísérletezett. Ismeretes, hogy néhány rövidebb novellája mellett a háború előtt megírta „Ópium” című regényét is, de kéziratát a rendőrség elvette. Azt is megállapították, hogy Racin 1942-ben elkészítette második versgyűjteményét is. Ezt a kéziratot ohridi gazdasszonya égette el, mert megijedt, amikor a bolgár rendőrség Racin után kezdett nyomozni.

Racint nagyon érdekelte a macedón nép történelme s ebben az irányban tudományos kutatásokat végzett. Különösen az első macedón állam Szamujló alatti megalakulásának történelmi szakasza keltett benne érdeklődést s ezzel kapcsolatban a macedón bogumil-mozgalom. Ebből a tárgykörből fennmaradt egy történelmi írása, amelyet a háború után „Makedonszki bogumili” (Macedón bogumilok) cím alatt ki is adtak. Ebből látható, hogy Racin érdeklődése sokoldalú volt és csupán túlkorai végzetes halála (1943 június 13) akadályozta meg, hogy ez az eredeti tehetség teljesen kifejlődjék és megérjen.

A „Béli mugri” nem valami terjedelmes gyűjtemény. Mindössze 12 verset tartalmaz, melyeknek erősen kifejezett szociális tematikájuk és lírai hangsúlyuk van. A háború utáni kiadásokban (Drzsavno Knigoizdatelstvo Makedonije — Szkopje, 1946, és Znánje — Belgrád, 1952) a gyűjteményhez hozzáadták még a „Vátromet”, „Jednom rádniku” és a „Jáne Szándánszki” költeményeket is. Ez utóbbi befejezetlen.

A „Béli mugri” motívumai, verselése s ennek a költészetnek egész kifejezése azt mutatják, hogy Racin bátor szocialista költő, igazi forradalmár, a macedón napszámosok, a munkásosztály költője. Maga a proletár Racin is harcos élete végéig szoros kapcsolatban áll a haladó munkásmozgalommal, amely segítségére volt, hogy ez a közönséges gölöncsér-munkás általános műveltségét fokozva, gazdag kifejezőképességével az egyik legeredetibb mai jugoszláv proletár-költővé váljék. Racin a népköltészetre támaszkodva mély érzéseivel új metrikát teremt. Ritmusa valóban új és valóban eredeti.

Költészetének alapvető témája a — városi és falusi — szegény macedónok életéből merített képek. A nyomorgó falusi macedón napszámosok, dohánymunkások és a szülőföldtől elszakadt pezsalsbárok életét foglalja képekbe. Ezzel a motívummal ad bevezetést versgyűjteményéhez is. Racin ezeknek az embereknek a napjait („Dáni” című versében) összehasonlítja egy „hideg sziklából készült nyakláncsal”, amelyet ezeknek az embereknek a nyakába akasztottak és amelyek súlyuknál fogva tönkrenyomoritják ez emberek életét. Ó, micsoda napok ezek! A napszámosok végtelen kinjait jelentik! És így megy ez

napról-napra, „felkelsz minél korábban, igyekszel minél később lefeküdni. Reggel örömet viszel magaddal, este pedig a szomorúságot hozod”. Hogyne látta volna ez a költő, hogy az ilyen élet kutyának való! „Embernek születesz — hogy rabszolgává válj”.

Racin népének életképeit, a dolgok ilyen rendjét felsorakoztatva, tulajdonképpen lázadásra készíti elő az olvasót. Ez tulajdonképpen Racin költői módszere, a forradalmár költő módszere. Minden versében olyan művészi képeket sorakoztat fel, amelyek teljes zordságában tükrözik a való életet. Mindezzel bizonyos hangulatot akar teremteni az olvasóban, fel akarja fokozni érzéseit az osztálygyűlölet fokára, rá akarja készíteni az olvasót, hogy undorodjék az ilyen állapotoktól és az ilyen viszonyoktól, hogy azután bedobhassa forradalmi szikráját, amely kirobbantja az olvasóból a lázadást, vagy pedig szilárd hitet kelt benne, hogy eljön a proletár forradalom ideje, amely majd megold minden megoldatlan kérdést és amely minden munkásnak, tehát a macedon napszámoknak is örömteli életet, napsütéses napokat, a napok napját, a forradalom ünnepét hozza. Ez Koszta Racin munkásköltő költészetének a mottója, ez a hiszekegye.

Ez az érzés különösen két nagyon jellegzetes és nagyon eredeti költeményében sűrűsödött össze. Ezek: „Na Sztrúga dutyan da imam” és „Kopácsi”. Ebben az utóbbi költeményében benne van az egész Racin. Ebben az exaltációban, ebben a realista és történelmileg teljesen indokolt vízióban csendül fel Racin igazi intonációja, amelyet eleven, forró költői képeken át és még elevenebb dinamikus ritmusban ad, mint amilyent összes előbbi költeményeiben tapasztalunk. Ez a ritmus teljesen racini; ez az új élet ritmusa, magának a dinamikus valóságnak a tükrözése, amelyet Racin leginkább hazájának, Macedóniának forradalmi érverésén át érzé-

kelt. Racinnal a képnek és a ritmusnak ez az összekapcsolása természetes és logikus fokozatokban történik. Ezek a képek és ritmusok nem deklaratív természetűek, mint e generáció sok költőjénél, akik túlnyomórészt Majakovszki költői formáit másolták, mint ahogy első költeményében, a „Vatromet”-ben ő is tette. De már ezek az első versei is felmutatják a kifejezés költői magvasságát, továbbá a költői képek és a ritmus fokozódását, amelyek annyira sajátosságosak és annyira jellegzetesek az érett Racindra.

Rengeteg fekete színnel és tónussal festi a macedón napszámok keserves életét, de Racin mégsem és sohasem engedi át magát holmi reménytelen, borúlátó hangulatnak. Ellenkezőleg, költészetének egy mélyebb elemzése — amely a mai jugoszláv irodalmi kritika részéről megérdemelné a mélyebbreható kritikai visszapillantást — megmutatja majd hogy Racin ezeket a fekete színeket és sötét intonációkat szándékosan és tervszerűen hangsúlyozza, mert így akar hangulatot kelteni azoknál, akiknek ezt a költészetet szánta a nemzeti és forradalmi felháborodáshoz és így akarja az elnyomott és kizsákmányolt munkástömegek osztályöntudatát emelni. E tömegek számára Racinnak külön kifejezése van: „Na trudot crn národ” (A fekete munkások népe). Racin éppen ezzel a költői módszerével — hogy művészi képek, a szöveg muzsikája és ritmusa segítségével költői módon vázolja az őt körülvevő korszerű valóságot és így tükrözi az egész életet — így válik eredetivé s ez az eredetiség teszi őt a szó igazi értelmében igazi és nagy proletárköltővé.

Jelentőségét és kifejezéseinek gazdagságát csak ezután fogjuk felfedezni és megállapítani nemcsak macedón, hanem általános jugoszláv viszonylatban is. Ezt Racin mint költő és mint forradalmár teljesen meg is érdemli.

Kiadja a Vajdasági Magyar Kultúrtaács, Noviszád — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Noviszád, A. Rankovicsa u. 19/I. — Postafiók: 160. — Telefon: 20-63. — Postatakarékszám: 300—T—275. — Előfizetési díj: Egy évre 500 din, fél évre 260 din., egyes szám 50 din. — Lapzártá minden hó 10-én. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

Készült a noviszádi „Zmáj” nyomdában.